

Navracsics Tibor

A közös mezőgazdasági politika halála?

Ma a látványos eseményekben amúgy sem szűkölködő európai belpolitikai színtér egyik leglátványosabb konfliktusa a gazdák lázadása. Mezőgazdasági termelők százezrei vonulnak ki gépeikkel a lengyel–ukrán határtól Brüsszelig mindenhol Európában, hogy tiltakozásukat fejezzék ki az Európai Unió mezőgazdasági politikájával szemben. A tiltakozások alapvetően két okra vezethetők vissza, amelyek közül az egyik kezdettől fogva meghúzódott a közös mezőgazdasági politikával kapcsolatos viták mélyén: hogyan lehet biztosítani az európai mezőgazdaság versenyképességét anélkül, hogy egyben társadalmaink jövőjét is veszélyeztetnénk?

A közös mezőgazdasági politikának már a születése is nehéz körülmények között történt. Az alapvetően a piacok egyesítésére koncentráló Római Szerződés megfogalmazói alapvetően francia követelésre a 38–47. cikkben szabályozták a jövőbeli közös szakpolitika alapjait. Eszerint a közös mezőgazdasági politika alapvetően kezdettől fogva két célt kell hogy szem előtt tartson: az észszerű fejlesztések felhasználásával a mezőgazdasági termelékenység növelése, azaz a versenyképesség; illetve a mezőgazdasági népesség megfelelő életszínvonalának biztosítása, a piacok stabilizálása, a fogyasztók számára elfogadható árak és a hozzáférhetőség biztosítása, azaz a jólét. Az általános elvek meghatározásán túl a szerződés a tagállamokra bízta a szakpolitika részletes szabályainak fokozatos kialakítását.

A Római Szerződés utasításának megfelelően Sicco Mansholt, az első mezőgazdaságért felelős biztos vezetésével már 1958 júliusában az olaszországi Stresában összegyűltek a tagállamok agrárminiszterei, hogy közös nevezőre jussanak a szakpolitika alapjait illetően. A konferencia anyaga szolgáltatott alapot a Bizottság 1960. júniusi, alapelveket rögzítő javaslatára, amelyet a Tanács ugyanazon év decemberében el is fogadott.

Ezt követően került sor a részletek kidolgozására. Úgy tűnt azonban, hogy minél közelebb kerülnek a tárgyaló felek a konkrét tényekhez, annál nehezebbé válik a konszenzus fenntartása. Már ekkor, a tárgyalások során két tábor alakult ki a tagállamoknak. A Német Szövetségi Köztársaság vezetésével a Benelux tagállamok alapvetően a mezőgazdasági szektor versenyképességére koncentráltak, míg Franciaország és Olaszország legalább ennyire fontosnak tartotta

a jóléti aspektus figyelembevételét is. A vita olyan mértékben vált élessé a két tábor között, hogy Franciaország 1963-ban már az Európai Gazdasági Közösségből való kilépését fontolgatta, amennyiben nem a tetszésének megfelelő döntés születik. Végül drámai körülmények között egy eredetileg egynaposra tervezett, de egy hónaposra nyúlt, óramegállítással is színesített maratoni Tanács-ülés után, 1962. január 14-én állapotok meg a részletes szabályozásban, tartva így az eredeti menetrendet, amely 1965. január elsejét jelölte meg a hatálybalépés határidejének.

A vita a versenyképességi és a jóléti szempontok közötti hangsúlyokról azóta is tart. Sőt, úgy is fogalmazhatunk, hogy részben külpolitikai, részben európai belpolitikai okok miatt éppen most éleződött ki ismét végletesen. Az Európai Unió által önként vállalt klímapolitikai célok már évek óta nehéz súlyként nyomasztják az európai mezőgazdasági politika jövőjéről gondolkodókat. Azok az európai – elsősorban zöld- – politikusok, akik a hagyományos mezőgazdasági termelésben és elsősorban az állattartásban klímapolitikai kockázatot látnak, gyökeresen át akarják alakítani az európai vidék társadalmát, és kisebb, „zöldebb” mezőgazdaságot akarnak.

Ezen céluk elérésének érdekében az elmúlt évtizedben nagy nyomást fejtettek ki az Európai Bizottságra és a közös mezőgazdasági politika jövőjén dolgozó szakemberekre. Számíthatnak ebben a törekvésükben azokra az északi tagállamokra, amelyek nettó befizetőként minél kevesebb összeget szeretnének áldozni a mezőgazdasági és vidékfejlesztési politika jóléti dimenziójára.

Az esetleges változások ugyanakkor olyan társadalmi belső mozgásokat indíthatnak el a tagállamokban, amelyek politikai következményeit nehéz felmérni. A munkanélkülivé váló gazdák gyökértelenségének, a vidéki társadalom lerombolásának, azaz a jóléti szempont elhanyagolásának társadalmpolitikai hatásai destabilizálhatják a tagállamokat, növelhetik a szélsőséges politikai pártok támogatottságát, összességében veszélyeztethetik az Európai Unió jövőjét.

A fenti belső veszélynek a hatását fokozza egy aktuális külpolitikai fenyegetés is, amely az olcsó ukrán gabona megjelenésével válik súlyossá. Az Ukrajnának mutatott politikai együttérzés jeleként befogadott olcsó, nagy mennyiségű gabona gyakorlatilag letarolja az Európai Unió mezőgazdaságát, és veszélyezteti a másik fontos cél, a versenyképesség megőrzését is. Ugyanakkor jól mutatja az éppen megkötés előtt álló szabadkereskedelmi megállapodások – például a latin-amerikai országokkal megkötendő MERCOSUR-egyezmény – potenciális pusztító hatását.

A gazdák tüntetéssorozata ezen kettős kihívás elleni kiállítás. Nem csupán arra emlékeztet, hogy mostanra a közös mezőgazdasági politika mindkét alapvető elve veszélybe került, hanem arra is, hogy amennyiben az európai döntéshozók nem veszik figyelembe érdekeiket, akkor a szakpolitika egész jövője válhat kérdésessé. Márpedig közös mezőgazdasági politika nélkül nehezen képzelhető el a jövő Európai Uniója.

2024. március 7.